

de .. mala fahena, / que setze quintars de bones rahons, / car dien-vos prest —Les oracions / dexau-les, per ara —i giren la squena— / que ja sé yo prou *rondalles* i faules: / per a sermonar aci sou vengut? / que passe la nit ab vostres paraules? / Ay, trista! dexau-me, i Déu que us ajudi!, v. 1113.

De tota manera l'antiguitat del matís de 'faula, faldòria, història frívola i poc seriosa que es va repetint aci i allà' està assegurada no sols pels casos anteriors sinó per dues de les aparicions més antigues: «cas-¹⁰ cans lancen hom [hom='a una, a mi'] a la cuyna a comptar *rondalles* ab los gats ---», *Decam* v, § 10, 340.18 (trad. «a dir delle favole con la gatta») En l'oracular i semi-enigmàtica «Declaració de la *Profecia de l'Ase*» de Turmeda, que hom data de c. 1418, la «profecia LIV»: «E Gènova la gaya, / ferida de greu playa, / serà feta *rondaya*, / per tota la terra» porta la declaració (*Est Un Cat* VII, p 22): «ço és, que per los grans mals e affanyes que passarà Gènova, serà feta *rondaya*, ço és que per totes parts del món se'n parlarà del seu mal e affany»; no ens sorprendrem de la fonètica amallorquinada, *-aya*=*-ayla* en un text relatiu al mallorquí Turmeda, i que no és única en aquest text, perquè també en els versos 77-79 hi ha la rima *playa* (PLAGA)/*baralla*/*batalla*, que suposa la pronúncia *-aya* en lloc de *baralla*, *batalla* Amplio la cita lulliana: «Quax tot hom fa cambra son cor de falsetat, e fa la boca portal de falcies, e fa los ulls finestres de mentides e fa ses orelles forats de *rondalles*» (*Contempl* I, 245, § 48 14).

El *DAG* hi afegeix encara cita de *rondalles e coses increïbles* --- en la cròn. de Carbonell, *fos rondalla o verdadera història* en la relació de 1740 del canonge Tagell i una cita del pseudo-Boades.

El mot fou registrat primerament en el dicc. de Busa-N , a 1507: «*rondalla* o *faula* per a comtar: fabula, acroama; *rondalles* o faules comtar: fabulari; *rondaller*, comtador d'elles: *fabulator*». ¹ Després en el *DTO* 1647: «*faules de velles*, vide *rondalles*», «*rondalla fíngida*, vide *faula*», «*rondalles de velles*: aniles superstitiones, aniles fabulae, apologus, alcionis; *no cregau aqueixes faules* ---», «*rondaller* o *fabulista*: *fabulator*, *aretalogus*», i d'aquest passà als diccs. posteriors.

És un mot típic del lèxic català, com en mostra consciència el gran narrador i romancista Joan Timoneda, any 1576, quan llança el seu eixerit aplec en castellà, *Patruñuelo*: «y assí semejantes marañas las intitula mi lengua natural valenciana *rondalles*, y la toscana, *novelas*» (Rivad. III, 129). Fins avui ha seguit essent d'ús general en tot el nostre domini lingüístic, si bé tendint a restringir-se a les històries o contalles per a gent menuda.

Així igual han anomenat *rondalles* les seves col·leccions els cat. or. J. Verdaguer, P. Bertran i Bros etc., que el valencià Enric Valor, el mallorquí Antoni M. Alcover, el menorquí Ferrer Ginart, i més d'un cat. occidental o ross. (com Pau Berga, per més que algun d'aquests hagi preferit *contes*, *contalles* o *contarelles*). Així mateix a Eiv. (Joan Castelló, *Rondalles Eiv*; ⁶⁰

«*rondaye*: cuento», PzCabr.), «*rondalles y cosas de la vellura*» escrivia ja Verdaguer c 1860 (*Escrits Inèdits*, Casac I, 125) «Ara, amb quatre rebomboris / que no costen una malla, / honren com si fos *rondalla* / la més gran de les historis», PdAPenyà (*Poesia Popular*, p 114) Fins i tot a l'Alguer és el mot tradicional, heretat sens dubte dels pobladors barcelonesos del segle XIV, car allí se n'ha anat repetint una mena de rescobla del poble per fer callar els infants quan en demanen masses: «*rondalla, rondalla*, / del bich a la palla, / de la palla al bich, / *rondalla* te dich / --- / *rondalla* no sé ---», transmesa per Ant. Ciuffo («Clavellet»), BCEC 1902, 53.

Qui més demostra mantenir consciència del significat antic, més ampli, és el val Carles Ros: «*rondalla*. novela, historia fíngida, y texida de los casos que comunmente suceden o son verisímiles; también se toma por ficción, u mentira en qualquiera manera» en el dicc. de 1764, p. 204; i en l'apèndix, dedicat a «vozes de las antigas, de las comunes, de las no triviales, que conserva el idioma valenciano, pues hoy aun las hallamos; aunque a toda priessa muchas de ellas el vulgo va olvidando, diciendo. alivio --- avuelo por *avi* --- novela por *rondalla* ---» (p. 334) Sanelo es limita a adherir-s'hi consignant «*rondalla*. novela»

Tan propi de la nostra llengua és i ha estat sempre el mot *rondalla* que no es troba ni en les llengües romàniques més veïnes i afins de la nostra, ni tan sols en llengua d'Oc ni castellana, ni en cap dels seus dialectes: l'àrea del mot s'atura abruptament, en la frontera de la llengua. I així deu haver estat sempre Cert que n'hi ha dos interessants testimonis en castellà, però enterament esporàdics, i sens dubte manlevats de la nostra llengua. En uns versos d'Anton de Moros, de mj S. xv, figura rimant amb *talla* (*Rom* xxx, 53) si bé el context permetria entendre no sols 'conte' sinó també 'mentida', i potser té una mica de totes dues coses: però Anton de Moros era aragonès, i per tant es deu estar servint conscientment d'un mot català ⁴⁰ I c. 1480 llegim «un libro estorial --- dezia lo suso dicho, e otras muchas fábulas, escritas a maneras de *rondallas*, que dezia que l dicho enperador Carlomagno ---» en el *Compendio Historial* de Diego Rodríguez de Almela (cita de MzPz , RFE iv, 154), personatge del qual no hi ha gran cosa de conegut, però el seu cognom Almela, valencià, ens fa sospitar un bilingüe

De l'etimologia ningú no n'ha dit res, fora de mi, que en el *DCEC/DECH* (iv, 810b55-59), vaig limitar-me a declarar-la verge d'estudi i ajornar el problema fins al llibre present; car, en efecte, fins ara ningú no n'ha dit res, si no és una nota del *AlcM* brevíssima i ben difícil de sostenir. Jo tampoc no veig res de gaire convincent. Si en l'esdevenidor no es troben dades arcaïques orientadores, és de témer que el problema restarà en la tenebra present. Com que tals dades poden aparèixer qualsevol dia, el nostre deure és marcar uns rumbos imaginables, per més que ara no ens condueixin a un resultat.

Notem primerament que un mot amb *-nd-*, exclusiu del català, ja per aquest sol detall suscita estranye-